

RAPORT FINAL 2012-2016

Titlul proiectului: *The dynamics of colonization in the civilian and military milieu of the Roman province Moesia Inferior. A model of a contrastive approach (Dinamica fenomenului colonizator în mediul civil și militar al provinciei romane Moesia Inferior. Un model de abordare contrastivă)*

Numărul contractului: 217/2011

Codul proiectului: 0550

Director de proiect: Prof.dr. Lucrețiu Bîrliba (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași)

Introducere

Acest raport prezintă stadiul final de realizare a obiectivelor proiectului, incluzându-le și pe cele realizate în 2016. Vom începe prin a prezenta modul în care obiectivele s-au realizat în fiecare an, urmând ca la final să expunem câteva concluzii generale legate de impactul științific al proiectului.

Raport științific pe anii 2012 și 2013

I. Gradul de realizare a obiectivelor proiectului

În perioada aferentă raportării actuale (2012-2013), obiectivele proiectului au fost îndeplinite **integral**.

Aceste obiective au fost:

1. Investigații prosopografice asupra coloniștilor romani din Moesia Inferior și Germania Superior.

Acest obiectiv a presupus cercetarea unor inscripții din cele două provincii. Dacă în Moesia Inferior putem vorbi de o dualitate din punct de vedere lingvistic (populație latinofonă și elenofonă deopotrivă), în ceea ce privește Germania Superior, populația este latinofonă, dar este mult mai activă epigrafic în mediul militar. Investigațiile au dus, pe de o parte, la realizarea unui amplu catalog al coloniștilor din importanta cetate Troesmis (castru de legiune și ulterior, *municipium*) și în stabilirea originii unor coloniști din cele două provincii analizate.

2. Stabilirea parametrilor privind dinamica fenomenului colonizator în cetățile elenofone din Moesia Inferior.

În urma investigării inscripțiilor, în cetățile elenofone sunt atestați, în afară de urmașii vechilor coloniști greci, cetățeni romani și persoane provenind din lumea greco-orientală, în mare majoritate ajunși în aceste orașe datorită relațiilor comerciale sau afacerilor private. Un studiu important a fost consacrat populației din cetatea Histria și din teritoriul ei, constatându-se că, dacă în interiorul cetății,

populația este preponderent de origine greacă, în teritoriu populația este compusă din cetățeni romani și din traci (care se romanizează, cel puțin la nivel onomastic și al manifestărilor epigrafice), aduși în această zonă de statul roman pentru rațiuni economice (exploatarea agrară a teritoriului și exploatarea minieră).

3. Stabilirea parametrilor privind dinamica fenomenului colonizator în așezările civile romane din Moesia Inferior.

În urma cercetării desfășurate, am ajuns la concluzia că fenomenul colonizator a fost realizat din motive economice, dar mulți coloniști au fost descendenți ai militarilor.

4. Stabilirea dinamicii coloniștilor în așezările militare romane din Moesia Inferior.

Studiile prosopografice au indicat stabilirea unor coloniști aduși în funcție de momentele de recrutare în unitățile respective. Astfel, pentru cele trei legiuni staționate în Moesia Inferior am reușit să identificăm mai multe momente și zone de recrutare comune (Italia la începutul staționării, Asia Mică și Orientul Mijlociu în timpul războiului parthice ale lui Traian și al lui Hadrian purtat împotriva lui Bar-Kochba în Iudeea, zonele învecinate provinciei începând cu jumătatea secolului al II-lea). De asemenea, o sinteză completă în acest sens a fost realizată pentru Troesmis, sinteză concretizată printr-un volum (a se vedea la **Diseminarea rezultatelor**). Pentru Germania Superior, investigațiile au arătat în primul rând recrutări din zonă și din provinciile învecinate, coloniștii din provinciile elenofone făcând excepție.

5. Studiul colonizării în așezări al căror rol (militar sau civil) nu a fost încă determinat

Acest obiectiv a presupus cercetarea unor inscripții din Moesia Inferior, în special din Ibida și din Tropaeum Traiani. Deși la Ibida materialul epigrafic indică prezența în egală măsură a militarilor și civililor, investigațiile arheologice au arătat caracterul militar al cetății romane târzii. Din nefericire, stratigrafia epocii romane timpurii n se mai păstrează. Datorită unei diplome militare descoperite curând, datând din vremea lui Traian, presupunem un caracter militar al cetății romane timpurii. În cazul Tropaeum Traiani, deși după războaiele dacice primii coloniști au fost veterani romani, așezarea a căpătat un caracter civil, ulterior fiind colonizați cetățeni din mediul civil.

6. Stabilirea diferențelor de colonizare între așezările rurale și urbane, în urma abordării epigrafice

În urma investigării inscripțiilor din cetățile din vestul Mării Negre și din câteva de pe linia Dunării (Troesmis, Noviodunum, Halmyris) s-au constatat următoarele. În cetățile pontice, în mediul urban se constată prezența masivă a urmașilor vechilor coloniști greci, coloniștii romani sau romanizați fiind puțin numeroși. Se constată însă o tendință crescândă de încetățenire în rândul populației elenofone (în special începând cu jumătatea secolului al II-lea p. Chr.). În teritoriul rural al acelorași cetăți, colonizarea se realizează prin intermediul coloniștilor romani sau romanizați și prin intermediul tracilor (care se manifestă epigrafic în latină). Motivul principal constă în organizarea cât mai bună a exploatării agricole sau miniere a teritoriului rural. În cetățile de pe linia Dunării, cu pronunțat caracter militar, această colonizare se desfășoară prin intermediul foștilor militari, atât în mediul urban, cât și în teritoriul rural al cetăților.

7. Stabilirea diferențelor privind colonizarea în așezările civile și militare, în urma abordării epigrafice

Investigarea acestui obiectiv s-a realizat combinat cu activitățile aferente obiectivului precedent, iar concluziile au fost cuprinse la punctul 2. În ceea ce privește originea coloniștilor (acolo unde a putut fi identificată), în așezările civile aceștia provin în special din provinciile elenofone ale Imperiului, fiind direcționați în Moesia Inferior de interese economice. Se constată și prezența unor veterani de legiuni și de trupe auxiliare, provenind din provinciile vestice (menționați până în primul sfert-jumătatea veacului al II-lea p. Chr.) și din provinciile orientale (recrutați cu prilejul războaielor parthice ale lui Traian și războiului din Iudeea purtat de Hadrian. În așezările cu caracter militar, preponderenți sunt, firește, militarii, veteranii și urmașii acestora, provenind din zonele menționate anterior.

8. Investigarea arheologică non-distructivă în așezările civile și militare (și în teritoriile lor rurale) din Moesia Inferior și corelarea cu rezultatele obținute pentru Germania Superior

Aceste investigații s-au desfășurat cu stația totală și cu scannerul 3D din dotarea platformei ARHEOINVEST a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, rezultatele fiind în curs de prelucrare. Este pregătită, de asemenea, redactarea unor rapoarte arheologice, urmând să se realizeze, de asemenea, și corelarea datelor rezultate în urma acestor analize cu datele obținute în acest sens pentru provincia Germania Superior.

II. Diseminarea rezultatelor

a. Cărți

1. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Iulia Dumitrache, *La colonisation dans le milieu militaire et le milieu civil de Troesmis*, Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza”, Iași 2012, 174 (editură cotate CNS, categoria B).

2. Roxana-Gabriela Curcă, Mihai-Gligor, Raluca Kogălniceanu (eds.), *Homines, Funera, Astra. Proceedings of the International Symposium, Alba Iulia, 23-26 September 2012*, Archaeopress, Oxford, 2013 (acceptată la publicare)

b. Articole

Articole ISI acceptate la publicare

1. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Iulia Dumitrache, *Acculturation – romanization – colonisation: the role of the army in the Roman province of Moesia Inferior*, *Mankind Quarterly* 54, Fall, 3-20.

Articole în reviste cotate ERIH-INT1

2. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Iulia Dumitrache, *Les Thraces dans les diplômes militaires romaines I. Les diplômes de Claude à Domitien*, *Dialogues d'histoire ancienne* 32/1, 2012, 9-16.

Articole în reviste cotate ERIH-NAT

3. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Aspects prosopographiques concernant la colonization dans les **canabae** de Troesmis: les élites locales*, *Invigilata Lucernis* 34, 2012, 147-155 (apărut în 2013).

Articole în volume colective apărute la edituri internaționale

4. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Les Pontobithyniens à Troesmis*, in Dilyana Boteva-Boyanova, Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Octavian Bounegru (editori), *Pax Romana. Kulturaustausch und wirtschaftliche Beziehungen in den Donauprovinzen des römischen Reichs*, Parthenon Verlag, Kaiserslautern, 125-132.

5. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Epigraphik, Mobilität und die Politik der Rekrutierung in der römischen Armee. Der Fall der Soldaten und Veteranen in Moesia Inferior*, in R. Rollinger, G. Schwinghammer, B. Truschnegg, K. Schnegg, *Altertum und Gegenwart. 125 Jahre Alte Geschichte in Innsbruck: Vorträge der Ringvorlesung Innsbruck 2010*, *Archaeolingua Budapest-Innsbruck* 2012, 159-185.

6. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Acculturation, romanisation, colonization dans les provinces romaines de Dacie et de Mésie Inférieure: observations générales et*

questions de méthode, in A. Rubel, I. Dumitrache (eds.), *Imperium und Romanisierung. Neue Forschungsansätze aus Ost und West zu Ausübung, Transformation und Akzeptanz von Herrschaft im Römischen Reich*, Hartung-Gorre Verlag, Konstanz 2013, 159-174.

Articole în volume colective acceptate la edituri internaționale

7. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Iulia Dumitrache, *La „Romanisation des noms Thraces à Istros*, in M. H. Sayar (ed.), *proceedings of the Eleventh Congress of Thracology, Istanbul, 8-12 November 2010*, Aegean Studies, Istanbul, 8 p
8. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *An eques Romanus and his slave in a new funerary inscription from Troesmis*, in Roxana-Gabriela Curcă, Mihai-Gligor, Raluca Kogălniceanu (eds.), *Homines, Funera, Astra. Proceedings of the International Symposium, Alba Iulia, 23-26 September 2012*, Archaeopress, Oxford, 2013, 4 p.

Articole apărute în reviste cotate CNCS, categoria A

9. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Les „Romains” dans la cité d’Istros à l’époque du Haut-Empire*, in *Dacia N. S.* 56, 2012, 91-98.

Articole apărute în reviste cotate CNCS, categoria B

10. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Note épigraphique sur les Valerii de l’inscription ISM V, 137*, *Studia Antiqua et Archaeologica* 18, 2012, 125-126.
11. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Mobilität und Politik der Rekrutierung in der römischen Armee. Der Fall der Soldaten und der Veteranen der Legio I Italica*, *Classica et Christiana* 8, 2013, 527-533.
12. Roxana-Gabriela Curcă, *La prosopographie des femmes en Mésie Inférieure. Une approche préliminaire*, *Classica et Christiana* 8, 2013, 73-80.

c. Lucrări prezentate la manifestări științifice internaționale

1. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Une nouvelle inscription d’un esclave et de son maître à Troesmis (Mésie Inférieure)*, XIV Congressus Internationalis Epigraphiae Graecae et Latinae, Berlin, 26-31 august 2012 (www.congressus2012.de/kalender/poster.html).
2. Iulia Dumitrache, *Le vocabulaire des metiers liés au commerce dans les inscriptions funéraires des provinces danubiennes*, XIV Congressus Internationalis Epigraphiae Graecae et Latinae, Berlin, 26-31 august 2012 (www.congressus2012.de/kalender/poster.html).

3. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Iulia Dumitrache, *La colonisation romaine dans le milieu civil et militaire de Troesmis. Notes prosopographiques*, XXII Limes Congress, Ruse, 5-12 septembre 2012.
(limes2012.naim.bg/files7Limes%20Congress%202012_Abstracts_last.pdf)

4. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Epigraphik-Prosopographie. Die Mobilität der Soldaten von Legio V Macedonica*, Scuola di Studi Avansati, Iași, 8-14 decembrie 2012
(history.uaic.ro/docs/Program%20SSA.pdf).

5. Roxana-Gabriela Curcă, *Aspects de la romanisation linguistique en Mésie Inférieure*, Conferința internațională Sprachsituation und Sprachpolitik-Mehrsprchigkeit im Altertum, Innsbruck, 2-4 iulie 2013. (http://www.uibk.ac.at/alte-geschichte-orient/links/tagungen/programm_sprachsituation-und-sprachpolitik.pdf)
6. Lucrețiu Bîrliba, Roxana-Gabriela Curcă, *Military presence in bilingual inscriptions of Lower Moesia*, Conferința internațională Sprachsituation und Sprachpolitik-Mehrsprchigkeit im Altertum, Innsbruck, 2-4 iulie 2013. (http://www.uibk.ac.at/alte-geschichte-orient/links/tagungen/programm_sprachsituation-und-sprachpolitik.pdf)
7. Iulia Dumitrache, Lucrețiu Bîrliba, *Crossing languages: the economic elite of Moesia Inferior*, Conferința internațională Sprachsituation und Sprachpolitik-Mehrsprchigkeit im Altertum, Innsbruck, 2-4 iulie 2013. (http://www.uibk.ac.at/alte-geschichte-orient/links/tagungen/programm_sprachsituation-und-sprachpolitik.pdf)
8. Lucrețiu Bîrliba, Roxana-Gabriela Curcă, *The question of mortality of the soldiers in Roman Dobrudja (1st-3rd centuries AD)*, 18th European Association of Archaeologists Meeting, Pilsen, 5-7 septembrie 2013. (<http://proposal.eaa2013.cz/programme/programme.php?day=Saturday>)
9. Lucrețiu Bîrliba, *La dynamique de la colonisation à Halmyris et à Noviodunum*, Fifth International Congress of Black Sea Antiquities, Belgrad, 17-21 septembrie 2013 (http://www.f.bg.ac.rs/files/medjunarodna_saradnja/konf_black_sea_antiquities_2013_programme_v2.pdf).
10. Lucrețiu Bîrliba, *Une nouvelle inscription votive de Mésie Inférieure*, 2nd International Conference on Danubian Provinces, Ferrara, 20-22 noiembrie 2013 (http://terraitalia.altervista.org/materies/convegni/unifer_nov13.docx).
11. Iulia Dumitrache, *Associations professionnelles et associations culturelles dans le milieu économique des provinces du Bas-Danube*, 2nd International Conference on Danubian Provinces, Ferrara, 20-22 noiembrie 2013 (http://terraitalia.altervista.org/materies/convegni/unifer_nov13.docx).

d. Visiting professor în străinătate cu tema grantului

Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Roxana-Gabriela Curcă, Universitatea din Buffalo (S. U. A.)

Roxana-Gabriela Curcă, Fliders University, Adelaide (decembrie 2013)

e. Stagii de documentare la instituții din străinătate

Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Universitatea din Konstanz (Germania), 11-21.06.2012

Valentin-Ștefan Piftor, Universitatea din Konstanz, 20-30.07.2012

Iulia Dumitrache, Accademia di Romania, Roma, 3-11.11.2012

Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Universitatea din Bari, 12-17.11. 2012

Roxana-Gabriela Curcă, Universitatea din Bari, 12-17.11. 2012

Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Universitatea din Marburg (Germania), 25.03.-03.04.2013

Iulia Dumitrache, Universitatea din Trier (Germania), 15.04.-20.04.2013

Roxana-Gabriela Curcă, Universitatea din Bari (Italia), 13-16.10. 2013

f. Pagina web a proiectului

<http://cmi.uaic.ro/>

III. Implicarea în proiect a membrilor echipei

1. Directorul de proiect

Prof. dr. Lucrețiu Bîrliba (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași), a fost implicat în toate obiectivele proiectului pe anul 2012, întrucât acestea au presupus cercetări prosopografice. El a avut un rol important în realizarea unui catalog epigrafic al coloniștilor din Moesia Inferior și în stabilirea originii acestora, în stabilirea momentelor de colonizare din unele cetăți din spațiul acestei provincii, în stabilirea motivelor colonizării, mai ales în mediul civil din Moesia Inferior. Acest rol s-a concretizat prin publicarea, ca prim autor, a unei cărți privind colonizarea la Troesmis, și a unor articole (ca unic autor sau în colaborare) în reviste ERIH-INT1, CNCS A sau în volume colective apărute la edituri internaționale (a se vedea **Diseminarea rezultatelor**). Totodată, prin participarea sa la manifestări științifice internaționale și prin calitatea de *visiting professor* la Universitatea din Buffalo (S. U. A.) a popularizat în lumea științifică europeană și de peste Ocean rezultatele proiectului. A fost implicat în obiectivele nr. 1-3 proiectului pe anul 2013, întrucât acestea au presupus cercetări prosopografice. El a avut un rol important în realizarea unui catalog epigrafic al din mediul rural și civil din Moesia Inferior și în stabilirea originii acestora, în stabilirea momentelor de colonizare din unele cetăți din spațiul acestei provincii, în stabilirea motivelor colonizării, mai ales în mediul rural din Moesia Inferior. A continuat, de asemenea, investigarea originii coloniștilor din mediul militar. Acest rol s-a concretizat prin publicarea, ca prim autor, a unor articole (ca unic autor sau în colaborare) în reviste ERIH-NAT, CNCS B sau în volume colective apărute la edituri internaționale (a se vedea **Diseminarea rezultatelor**). De

asemenea, un articol ISI a fost acceptat spre publicare (cu paginația completă) în revista *Mankind Quarterly*. Totodată, prin participarea sa la manifestări științifice internaționale (Innsbruck, Pilsen, Belgrad și Ferrara) a familiarizat lumea științifică europeană cu rezultatele proiectului. Stagiile de documentare la Universitățile din Marburg și Bari nu numai că au permis colectarea de noi materiale în vederea îndeplinirii obiectivelor, dar au și crescut vizibilitatea internațională a proiectului.

2. Membrii echipei

Prof. dr. Christoph Schäfer (Universitatea din Trier) s-a ocupat în primul rând de adunarea inscripțiilor pentru alcătuirea unui catalog al coloniștilor în Germania Superior. În același timp, a început interpretarea unor date privind cercetările aerofotografice în zona limes-ului roman și a ortofotoplanurilor din fosta provincie Moesia Inferior. S-a ocupat și de investigarea arheologică non-destructivă în mediul urban și rural (Ibida și teritoriul) din Moesia Inferior, utilizând scannerul 3D și stația totală. În același timp, a continuat interpretarea unor date privind cercetările aerofotografice în zona limes-ului roman și a ortofotoplanurilor din fosta provincie Moesia Inferior.

Conf. dr. Marius Alexianu (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași) a cercetat fenomenul lingvistic în mediul rural și urban din Moesia Inferior și a realizat un catalog al coloniștilor din orașele Durostorum și Odessos (mediul urban și rural). Interpretarea catalogului va fi publicată anul viitor.

Lect. dr. Roxana-Gabriela Curcă (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași) a investigat fenomenul bilingvismului în provincia Moesia Inferior, stabilind raporturi între existența vechilor coloniști greci și sosirea coloniștilor romanizați. Domnia Sa a cercetat în primul rând inscripțiile din orașele Novae și Marcianopolis. Abordarea s-a făcut în mod contrastiv, prin studierea inscripțiilor din mediul urban și mediul rural. Rezultatele cercetării s-au concretizat prin alcătuirea unui catalog al inscripțiilor, interpretarea lor urmând să vadă lumina tiparului anul următor, și prin participarea la conferințe internaționale de prestigiu (Innsbruck, Pilsen), prin care au fost aduse la cunoștință lumii științifice europene și extra-europene rezultatele proiectului. Totodată, calitatea de *visiting professor* de la Universitatea din Buffalo (SUA) și la Flinders University Adelaide (Australia) a permis familiarizarea lumii științifice de peste Ocean cu rezultatele proiectului și a contribuit la creșterea prestigiului internațional al proiectului. Stagiile de documentare la Universitatea din Bari nu numai că au permis colectarea de noi materiale în vederea îndeplinirii obiectivelor, dar au și crescut vizibilitatea internațională a proiectului.

CS dr. Iulia Dumitrache (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași) a realizat un catalog al inscripțiilor privind coloniștii din Tomis și a participat activ la interpretarea altor inscripții privind colonizarea în mediul civil și militar, rural și

urban din Moesia Inferior (Histria, Halmyris, Noviodunum etc.). Și aceste cataloage își vor găsi o finalitate prin publicarea interpretării acestora. Domnia Sa are acceptate, împreună cu directorul de proiect, o carte la o editură cotate CNCS, un articol ISI și un articol apărut într-un volum colectiv la o editură internațională, și a participat cu comunicări la importante conferințe internaționale (Berlin, Ruse, Innsbruck, Ferrara), făcând cunoscute rezultatele proiectului. Stagiile de documentare la Universitatea din Trier nu numai că au permis colectarea de noi materiale în vederea îndeplinirii obiectivelor, dar au și crescut vizibilitatea internațională a proiectului.

As. cerc. dr. Valentin Piftor (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași) a catalogat inscripțiile privind colonizarea din Germania Superior (mediul militar și civil), având în pregătire un articol privind această colonizare. Un articol despre aspecte demografice referitoare la coloniștii romani din Moesia Inferior este sub tipar în revista *Studia Antiqua et Archaeologica*, revistă cotată CNCS B. Stagiul de documentare la Universitatea din Konstanz nu numai că au permis colectarea de noi materiale în vederea îndeplinirii obiectivelor, dar au și crescut vizibilitatea internațională a proiectului.

2014

I. Gradul de realizare a obiectivelor proiectului

În perioada aferentă raportării actuale (2014), obiectivele proiectului au fost îndeplinite **integral**.

Aceste obiective au fost:

1. Stabilirea peisajului arheologic al așezărilor militare și civile, în urma investigației arheologice non-distructive

Obiectivul a presupus îndeplinirea unor activități prevăzute în planul de cercetare. Acestea au fost stabilirea elementelor de romanizare în cazul așezărilor civile și militare din Moesia Inferior, precum și stabilirea elementelor de romanizare în cazul peisajului rural din Moesia Inferior. Observația cea mai importantă este că, în cazul cetăților grecești din vestul Mării Negre, în perioada romană, planimetria străzilor, modalitatea de construcție a edificiilor publice și private sunt tipic romane. În cadrul așezărilor rurale, cadastrarea (delimitarea teritoriilor sătești) este una tipic romană. Cercetarea noastră a inclus periegheze (cercetări de suprafață non-distructive) în teritoriul histrian, din Troesmis și la Ibida (Slava Rusă). Ea s-a desfășurat cu o parte din dotarea platformei ARHEOINVEST a

Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași. Rezultatele acestor investigații au fost coroborate cu informațiile de natură epigrafică de care dispunem, după cum se va vedea în realizarea obiectivului următor.

2. Realizarea unei imagini globale a investigațiilor epigrafice și non-distructive de pe limes-ul Dunării de Jos și de pe limes-ul renan

Acest obiectiv a avut drept activități coroborarea datelor epigrafice și arheologice în urma cercetării până în momentul de față. Aceste activități au condus la rezultate importante. În mediul militar din Moesia Inferior, se poate vorbi despre o colonizare pe etape, deși un model pentru toate legiunile din această provincie nu se poate stabili, datorită, pe de o parte, momentelor și locurilor diferite de staționare ale legiunilor, pe de altă parte, proporției inegale în care au fost angrenate în desfășurarea anumitor evenimente. Se constată totuși câteva elemente comune pentru colonizarea în mediul militar din Moesia Inferior. În secolul I p. Chr. încă se recrutează militari din Italia și din provinciile vestice, pentru ca din secolul al II-lea, o dată cu expedițiile în estul Imperiului (războiul parthic al lui Traian și cel iudaic al lui Hadrian), un număr însemnat de recruți proveniți din Asia Mică sau din Orientul Apropiat să îngroașe rândurile celor trei legiuni staționate în provincie (legiunile I Italica, XI Claudia și V Macedonica, ultima până la circa 167 p. Chr.). O parte dintre urmașii acestor militari proveniți din Orient vor rămâne în provincie și vor contribui la dezvoltarea așezărilor civile. În secolul al II-lea începe procesul de recrutare locală, atestat epigrafic. În mediul civil, dacă în cazul cetăților grecești avem de-a face cu populație greacă și elenofonă în interiorul acestora, dar cu populație formată din coloniști romanizați (din provinciile latinofone sau chiar traci romanizați sau în curs de romanizare), în cetățile romane (Tropaeum Traiani, Ibida, așezările rurale de pe linia Dunării), populația este aproape integral latinofonă și romanizată. Observațiile rezultate în urma investigațiilor arheologice non-distructive au dus la concluzia că planul orașelor și al așezărilor rurale este unul specific lumii romane.

În ceea ce privește cercetarea privind limes-ul renan, membrii echipei au investigat impactul negustorilor asupra societății civile. Mulți dintre acești negustori erau fie localnici, fie provenind din provinciile celto-germanice, dar orientarea lor spre o clientelă preponderent militară (Germania Superior a fost puternic militarizată) a determinat romanizarea lor, cel puțin din punct de vedere lingvistic. Analiza originii și momentelor de recrutare a soldaților din legiunea XXII Primigenia (staționată la Mogontiacum/Mainz) a arătat specificul recrutării în această legiune. Astfel, de la înființarea legiunii (39 p. Chr.) până în anul războiului civil (68-69), recruții au fost preponderent din nordul Italiei, Gallia Narbonensis și

Hispania Tarraconensis. În timpul Flavienilor, au început recrutări din Noricum, pentru ca o dată cu domnia lui Domitianus, să aibă loc primele recrutări locale. Acestea au devenit preponderente în secolele II-III. Motivele principale au fost calitățile de combatanți ale localnicilor și statutul de cetățeni dobândit devreme de comunitățile locale. Din perspectivă arheologică, eforturile au fost orientate în realizarea unor modele de nave antice fluviale, cu rezultate interesante, care indică și din acest punct de vedere o adoptare a metodelor de construcție și a modalităților de navigație tipic romane.

I

I. Diseminarea rezultatelor

a. Cărți

1. Iulia Dumitrache, *Garum și industria peștelui sărat. Surse literare, epigrafice și papirologice*, Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza", Iași 2014 (editură cotată CNCS-B, acceptată la publicare)

b. Articole

Articole ISI publicate

1. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Iulia Dumitrache, *Acculturation-romanization-colonisation: the role of the army in the Roman province of Moesia Inferior*, *Mankind Quarterly* 54, Fall, 2013, 75-92 (fusesse acceptat spre publicare la sfârșitul precedentei perioade de raportare).

Articole în reviste cotate ERIH-INT 1

2. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Violeta-Maria Răileanu, *Les territoires ruraux comme source de recrutement pour la flotte. Le cas de Nicopolis ad Istrum (Mésie inférieure) et une nouvelle hypothèse à propos de la politique de recrutement sous Septime Sévère*, *Dialogues d'histoire ancienne* 40/2, 193-205.

Articole în reviste cotate CNCS-B

3. Valentin Piftor, *Age-rounding and social status in Moesia Inferior*, *Studia Antiqua et Archaeologica* 19, 2013 (2014), 87-114.

Articole apărute în volume colective la edituri internaționale de prestigiu

4. George Nuțu, Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Iuliana Costea, *Roman Pottery from Aegyssus: the Tableware*, in *Rei Cretariae Romanae Fautorum Acta*, Rudolf Habelt, Bonn 2014, 133-138.

Articole apărute în volume colective la edituri naționale

5. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Notes épigraphiques sur quelques militaires de Troesmis*, in Vl. Iliescu, D. Nedu, A.-R. Barboș (eds.), *Graecia, Roma, Barbaricum. In memoriam Vasile Lica*, Editura Muzeului de Istorie Galați, Galați 2014, 261-263.

Rapoarte arheologice

6. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Alexander Rubel, *Slava Rusă (com. Slava Cercheză). Sectorul T 10, în Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2013*, București, 2014, p. 132-133.

c. Lucrări prezentate la manifestări științifice internaționale

1. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Colonization and Romanization in the Rural Milieu of Lower Moesia: The Case of Ulmetum*, 20th Annual Meeting of the European Association of Archaeologists, Istanbul, 10-14 September 2014 (<https://www.eaa2014istanbul.org/sayfa/161>)

2. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *La mortalité des légionnaires en Mésie Inférieure*, 4th Edition of the International Conference 'Homines, Funera, Astra', Alba-Iulia, 21-23 September 2014 (http://diam.uab.ro/istorie.uab.ro/conferinte/Program_si_Rezumate_Funera%202014.pdf)

3. Roxana-Gabriela Curcă, *Dacia and Moesia Inferior: A Linguistic Contrastive Approach* (20th Annual Meeting of the European Association of Archaeologists, Istanbul, 10-14 September 2014 (<https://www.eaa2014istanbul.org/sayfa/161>))

d. Stagii de documentare la instituții din străinătate cu tema grantului

Lucrețiu Bîrliba, Université Paris X Nanterre (Franța), 5-17.04.2014

Lucrețiu Bîrliba, Iulia Dumitrache, Università degli Studi "Aldo Moro" di Bari (Italia), 28.04-2.05.2014

Lucrețiu Bîrliba, Universität Trier (Germania), 2-30.11.2014: prezentare conferință *Zwei neue Inschriften aus einer Provinz am Rande des Imperium Romanum: Moesia Inferior*

f. Pagina web a proiectului

<http://cmi.uaic.ro>

III. Implicarea în proiect a membrilor echipei

1. Directorul de proiect

Prof. dr. Lucrețiu Bîrliba (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a fost implicat în toate obiectivele proiectului pe anul 2014. Cercetările de teren au fost realizate sub forma periegezelor în teritoriul histrian și în cetatea Ibida (Slava Rusă), precum și sub forma studierii ceramicii de masă romane de la Aegyssus (Tulcea). De asemenea, el a participat activ la completarea tabloului epigrafic al colonizării de la Histria în mediul militar și civil, pregătind materiale în acest sens despre Novae, Ulmetum, Carsium, Cius. Aceste materiale vor apărea cel mai probabil anul viitor în volumul colectiv al grantului. Articolul despre

Ulmetum a fost prezentat deja sub forma unei comunicări la o manifestare internațională de prestigiu (*European Association of Archaeologists Meeting, Istanbul*, septembrie 2014). Totodată, directorul de proiect are în pregătire două articole privind negustorii din Germania Superior și originea și momentele de recrutare ale militarilor din legiunea XXII Primigenia (Germania Superior). Activitatea acestuia s-a concretizat și prin publicarea a trei articole: unul într-o revistă internațională de prestigiu, al doilea în volumul unei conferințe internaționale de prestigiu (apărut la o editură internațională de prestigiu), al treilea într-un volum colectiv apărut la o editură internațională (a se vedea **Diseminarea rezultatelor**). Lucrețiu Bîrliba a reușit să atragă în activitatea grantului și membri care nu fac parte din proiect, dar au acceptat cu plăcere să colaboreze la proiect, semnând împreună articole (George Nuțu, Iuliana Costea, Violeta-Maria Răileanu). De remarcat faptul că aceștia sunt tineri cercetători (doctoranzi sau cercetători postdoctorali), ceea ce a sporit gradul de atractivitate a proiectului printre tinerii oameni de știință. Rezultatele proiectului au mai fost comunicate și la o conferință internațională de prestigiu de la Alba Iulia (septembrie 2014), dar și popularizate științific în stagiile de documentare desfășurate la Universitățile din Paris, Bari și Trier (în ultimul caz prin conferința publică *Zwei neue Inschriften aus einer Provinz am Rande des Imperium Romanum: Moesia Inferior*, 26.11.2014).

2. Membrii echipei

Prof. dr. Christoph Schäfer (Universitatea din Trier) s-a ocupat în primul rând de reconstrucția modelului unei nave romane de transport fluvial, experimentul fiind unul reușit (v. <http://www.uni-trier.de/index.php?id=54119>). A colaborat la redactarea catalogului de persoane din mediul civil și militar din Germania Inferior care pot fi încadrate în tiparul colonizării din această provincie. A participat activ la cercetările periegetice din teritoriul histrian.

Conf. dr. Marius Alexianu (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a continuat investigațiile fenomenului lingvistic în mediul rural și urban din Moesia Inferior și a realizat un catalog al coloniștilor din orașul Dionysopolis.

Lect. dr. Roxana-Gabriela Curcă (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a continuat investigarea fenomenului bilingvismului în Moesia Inferior. A colaborat cu directorul de proiect în cercetarea inscripțiilor de la Novae, fiind pregătit pentru tipar o evidență a materialului epigrafic. A participat cu o comunicare interesantă la *20th Annual EAA Meeting la Istanbul*. Domnia Sa urmează să predea tiparului și o analiză a fenomenului colonizator în Tomis, Marcianopolis și Nicopolis ad Istrum.

CS dr. Iulia Dumitrache (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a oferit cel mai însemnat rezultat al proiectului în anul 2014: publicarea tezei de doctorat a Domniei sale, *Garum și industria peștelui sărat. Surse literare, epigrafice și papirologice*, la Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași (a se vedea **Diseminarea rezultatelor**). O mare parte din teză se referă la negustorii de pește sărat din cele două Germanii și despre modul în care aceștia au contribuit la romanizarea provinciilor. Un alt aspect important îl reprezintă natura relațiilor acestor negustori cu alți coloniști din provincii. Nu în ultimul rând, rolul pe care consumul de pește sărat l-a avut în romanizarea celor două Germanii constituie unul din punctele de atracție ale lucrării. Domnia Sa a contribuit la popularizarea internațională a rezultatelor proiectului prin stagiul de documentare avut la Universitatea din Bari.

As. cerc. Valentin Piftor (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a colaborat la realizarea unui catalog al coloniștilor din câteva centre urbane și militare ale provinciei Germania Superior și a publicat un articol privitor la rotunjirea vârstelor și la statutul social al coloniștilor din Moesia Inferior. Articolul a fost publicat în revista *Studia Antiqua et Archaeologica*, revistă cotate CNCS-B (a se vedea **Diseminarea rezultatelor**).

2015

I. Gradul de realizare a obiectivelor proiectului

În perioada aferentă raportării actuale (2015), obiectivul proiectului a fost îndeplinit **integral**.

Obiectivul a fost:

1. Realizarea activității contrastive

Obiectivul a presupus îndeplinirea unor activități prevăzute în planul de cercetare. Acestea au fost publicarea unor capitole de carte privind dinamica fenomenului colonizator pe limesul danubian și pe cel renan (L. Mihailescu-Bîrlița, Iulia Dumitrache, *Les militaires originaires d'Italie à Troesmis. Notes prosopographiques*, in L. Vagalinski, N. Sharankov (eds.), *Limes XXII. Proceedings of the 22nd International Congress of Roman Frontier Studies, Ruse, Bulgaria, September 2012*, Sofia 2015, 465-469 și L. Mihailescu-Bîrlița, *Marchands et trafiquants en Germanie Supérieure: origine et raisons de leur activité*, in L. Mihailescu-Bîrlița (ed.), *Colonization and Romanization in Moesia Inferior. Premises of a Contrastive Approach*, Parthenon Verlag, Kaiserslautern und Mehlingen 2015, 183-196), publicarea unui capitol de carte privind dinamica

fenomenului colonizator în mediul civil și militar din Moesia Inferior (L. Mihailescu-Bîrliba, *Notes prospographiques sur la colonisation dans le milieu militaire et civil de Novae*, in L. Mihailescu-Bîrliba (ed.), *Colonization and Romanization in Moesia Inferior. Premises of a Contrastive Approach*, Parthenon Verlag, Kaiserslautern und Mehlingen 2015, 75-90), publicarea unui capitol de carte privind dinamica fenomenului colonizator în așezările urbane și rurale din Moesia Inferior (L. Mihailescu-Bîrliba, *Colonization in the urban and rural milieu of Noviodunum*, in G. Tsetschladze, A. Avram, J. Hargrave (eds.), *The Danubian Lands between the Black, Aegean and Adriatic Seas. Proceedings of the Fifth International Congress of Black Sea Antiquities (Belgrade 17-21 September 2013)*, Oxford, 2015, 211-216). Ca rezultate livrate pe etapă s-au prevăzut publicarea de articole în reviste BDI, a capitole de cărți/proceedings, participarea la conferințe interne și internaționale, precum și publicarea unui volum colectiv pe tema grantului, volum care să apară la o editură internațională. La sfârșitul anului, putem afirma că **toate aceste rezultate au fost livrate**. Cea mai importantă realizare este volumul colectiv pe tema grantului, editat de directorul de proiect, L. Mihailescu-Bîrliba (ed.), *Colonization and Romanization in Moesia Inferior. Premises of a Contrastive Approach*, Parthenon Verlag, Kaiserslautern und Mehlingen 2015, 210 p., care readună studii unor specialiști din străinătate (Antonio Ibba-Sassari, Agnieszka Tomas-Varșovia, Kalin Stoev-Sofia, Ivo Topalilov-Șumen) privindsfenomenul colonizării, strâns legat de cel al romanizării, în Moesia Inferior în special, dar și în Sardinia sau în Germania Superior. În Moesia Inferior, colonizarea în mediile urban și rural implică prezența factorului militar, în vreme ce pe limesul renan, factorul militar este acela care atrage coloniști din mediul civil. Studiile directorului de proiect vizează analize ale inscripțiilor privind colonizarea la Novae, Ulmetum, Carsium și Cius. Alte rezultate pe tema grantului vizează publicarea unor inscripții inedite (L. Mihailescu-Bîrliba), ale unor observații privind unii coloniști din Troesmis (L. Mihailescu-Bîrliba și I. Dumitrache), ale unor texte privind autorii antici despre teritoriul carpato-danubian (R. Curcă), ale perioadei anarhiei militare în Moesia Inferior (L. Mihailescu-Bîrliba). Trebuie remarcat că majoritatea studiilor au fost publicate în străinătate (5 articole ale lui L. Mihailescu-Bîrliba din volumul de la Parthenon Verlag, două studii în volume apărute la renumita editură Archaeopress din Oxford, un articol la o editură din Sofia). Două articole au fost publicate în revista *Studia Antiqua et Archaeologica*, cotată ERIH-Plus. Eforturile redactorului-șef al acestei publicații, directorul de proiect L. Mihailescu-Bîrliba, ajutat de R. Curcă și I. Dumitrache au făcut ca și prin intermediul proiectului și al articolelor publicate pe tema proiectului, gradul de

atractivitate al revistei să fie din ce în ce mai mare, astfel încât la sfârșitul anului 2014 am consemnat înscrierea ei în cea mai prestigioasă bază de date europeană pentru științele umaniste, ERIH-Plus.

Realizarea demersului contrastiv privind colonizarea în Moesia Inferior a adus un prim rezultat important: atât în mediul civil (urban și rural), militarii și urmașii acestora constituie un factor decisiv. În orașele grecești de pe coastă, mediul civil (reprezentat de negustori) este încă preponderent, dar în hinterland și în orașele romane, factorul militar este mai important. În Germania Superior, prezența militarilor impulsionează în mod clar economia, dar colonizarea este mai slabă din punct de vedere cantitativ și calitativ. Se dezvoltă însă o elită economică locală, care își fundamentează averea pe comerțul desfășurat în mediul militar.

II. Diseminarea rezultatelor

a. Cărți

1. Iulia Dumitrache, *Garum și industria peștelui sărat. Surse literare, epigrafice și papirologice*, Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza", Iași 2014 (editură cotată CNCS-B, acceptată la publicare de anul trecut, tipărită la începutul anului), 254 p.
2. L. Mihailescu-Bîrliba (ed.), *Colonization and Romanization in Moesia Inferior. Premises of a Contrastive Approach*, Parthenon Verlag, Kaiserslautern und Mehlingen 2015, 210 p.

Articole

Articole BDI publicate

Articole în reviste cotate ERIH-Plus

1. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *La mortalité des légionnaires en Mésie Inférieure*, in *Studia Antiqua et Archaeologica* 20, 2014, 171-183.
2. Roxana-Gabriela Curcă, *Greek and latin Authors on the Carpathian-Dniestrian Territory: An Anthropology of Perception*, in *Studia Antiqua et Archaeologica* 20, 2014, 369-380.

Articole apărute în volume colective la edituri internaționale de prestigiu

3. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *An eques Romanus and his slave in a new funerary inscription from Troesmis*, in R. Kogălniceanu, M. Gligor, R.-G. Curcă, S. Stratton (eds.), *Homines Funera Astra 2. Life Beyond Death in Ancient Times (Romanian Case Studies)*, Oxford 2015, 109-112.
4. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Colonization in the urban and rural milieu of Noviodunum*, in G. Tsetschladze, A. Avram, J. Hargrave (eds.), *The Danubian Lands between the Black, Aegean and Adriatic Seas. Proceedings of the Fifth*

International Congress of Black Sea Antiquities (Belgrade 17-21 September 2013), Oxford, 2015, 211-216.

5. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Iulia Dumitrache, *Les militaires originaires d'Italie à Troesmis. Notes prosopographiques*, in L. Vagalinski, N. Sharankov (eds.), *Limes XXII. Proceedings of the 22nd International Congress of Roman Frontier Studies, Ruse, Bulgaria, September 2012*, Sofia 2015, 465-469.

6. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Notes prosopographiques sur la colonisation dans le milieu militaire et civil de Novae*, in L. Mihailescu-Bîrliba (ed.), *Colonization and Romanization in Moesia Inferior. Premises of a Contrastive Approach*, Parthenon Verlag, Kaiserslautern und Mehlingen 2015, 75-90.

7. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Colonization in the vicus Ulmetum during Early Roman Empire*, in L. Mihailescu-Bîrliba (ed.), *Colonization and Romanization in Moesia Inferior. Premises of a Contrastive Approach*, Parthenon Verlag, Kaiserslautern und Mehlingen 2015, 141-143.

8. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Colonization in the military and civilian environment of Carsium and of Cius*, in L. Mihailescu-Bîrliba (ed.), *Colonization and Romanization in Moesia Inferior. Premises of a Contrastive Approach*, Parthenon Verlag, Kaiserslautern und Mehlingen 2015, 177-182.

9. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Marchands et trafiquants en Germanie Supérieure: origine et raisons de leur activité*, in L. Mihailescu-Bîrliba (ed.), *Colonization and Romanization in Moesia Inferior. Premises of a Contrastive Approach*, Parthenon Verlag, Kaiserslautern und Mehlingen 2015, 183-196.

10. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *The economic crisis in the Roman province of Moesia inferior (235-284 AD): the record of epigraphic sources*, in L. Mihailescu-Bîrliba (ed.), *Colonization and Romanization in Moesia Inferior. Premises of a Contrastive Approach*, Parthenon Verlag, Kaiserslautern und Mehlingen 2015, 197-205.

11. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Prosopographic remarks on the population of Troesmis (Lower Moesia)*, in A. Tomas (ed.), *Ad fines Imperii. Studia Thaddaeo Sarnowski septuagenario ab amicis, collegis discipulisque dedicata*, Institute of Archaeology, University of Warsaw, Varşovia 2015, 141-146.

Articole acceptate în volume colective la edituri naționale

12. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Iulia Dumitrache, *Diplômes militaires-carrières équestres: le cas de Flavius Flavianus*, in R. Cîrjan, A. Panaite (eds.), *Moesica et Christiana. Studies in honour of Prof. Alexandru Barnea on his 70th anniversary*, Editura Universității din București, București 2015.

Rapoarte arheologice

13. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Slava Rusă (com. Slava Cercheză). Sectorul T 10, în Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2014*, București, 2015, 84.

c. Lucrări prezentate la manifestări științifice internaționale

1. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Eine wirtschaftliche Krise in der römischen Provinz Moesia inferior im 3. Jahrhundert? Das Zeugnis der epigraphischen Quellen*, Contacts, migrations and climate change, Praga, 19-22 mai 2015 (http://ukar.ff.cuni.cz/sites/default/files/CMCC_programme.pdf)

2. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *The Dynamics of Colonization in the Civilian and Military Milieu of the Roman Province Moesia Inferior. A Contrastive Approach*, International Symposium *Mobility in Research on the Black Sea Region*, Iasi, 5-10 iulie 2015 (<http://www.ponticgreekcities.ro/media/files/Conference%20brochure%2C%20Iasi%2C%20July%205-10%2C%202015.pdf>)

3. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Troesmis*, International Symposium *Black Sea – Unity and Diversity in the Roman Area*, Istanbul, 29.09.-2.10.2015.

4. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Die Zeit der Soldatenkaiser in der römischen Provinz Moesia Inferior: das Zeugnis der epigraphischen Quellen*, International Colloquium Troesmis - A changing landscape. Romans and the Others in the Lower Danube Region in the first century BC - third century AD (http://icemtl.ro/wp-content/uploads/colocviu-Troesmis-2015_program.pdf).

5. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Die Zeit der Soldatenkaiser in der römischen Provinz Moesia Inferior: das Zeugnis der epigraphischen Quellen und ein Vergleich mit anderen Donauprovinzen*, Mensa rotunda epigraphiae Daciae Pannonicaeque, Cluj-Napoca, 16-17 octombrie 2015 (<http://allevents.in/cluj-napoca/mensa-rotunda-epigraphiae-daciae-pannonicaeque/789410604504628>)

6. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Vicus Bad(---): il contributo dell'epigrafia alla ricostruzione del tessuto socio-culturale di un villaggio della Moesia Inferior (I-III secolo d.C.)*, 3rd International Conference on the Roman Danubian Provinces – Society and Economy, Viena, 11-14 noiembrie 2015 (în colaborare cu Antonio Ibba)

(http://crdp3.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/p_crdp3/Programme__Abstracts__Plakat/roman_danubian_programm.pdf).

d. Stagii de documentare la instituții din străinătate cu tema grantului

Lucrețiu Bîrliba, Université Valenciennes (Franța), 9-22.02.2015

Lucrețiu Bîrliba, Université de Paris X Nanterre și Université d'Angers (Franța), 28.05-4.06.2015.

Lucrețiu Bîrliba, Iulia Dumitrache, Roxana Curcă, Universitatea din Istanbul (Turcia), 28.0422-25.06.2015

e. Profesor invitat pe tema proiectului

Lucrețiu Bîrliba, Université Valenciennes (Franța), 15-22.11.2015 (<https://www.univ-valenciennes.fr/la-flash-et-le-calhiste-accueille-un-conferencier-roumain-lucretiu-birliba>).

f. Pagina web a proiectului

<http://cmi.uaic.ro>

III. Implicarea în proiect a membrilor echipei

1. Directorul de proiect

Prof. dr. Lucrețiu Bîrliba (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a fost implicat în obiectivul anului 2015. Cercetările de teren au fost realizate sub forma săpăturilor sistematice în cetatea Ibida (Slava Rusă), în vederea descoperirii unor noi elemente de urbanism. De asemenea, el a participat activ la completarea tabloului epigrafic al colonizării de la Novae în mediul militar și civil. Cercetările sale au vizat și mediul rural, finalizând analizele începute anul trecut la Ulmetum, Carsium și Cius. Noviodunum a constituit un punct de interes al studiului întreprins de directorul de proiect. Totodată, prof. dr. Lucrețiu Bîrliba a finalizat și lucrarea despre Ulmetu, care fusese prezentată deja sub forma unei comunicări la o manifestare internațională de prestigiu (European Association of Archaeologists Meeting, Istanbul, septembrie 2014). **Cel mai important rezultat îl reprezintă însă volumul colectiv publicat la o editură internațională de prestigiu: *Colonization and Romanization in Moesia Inferior. Premises of a Contrastive Approach*, Parthenon Verlag, Kaiserslautern und Mehlingen 2015.** Volumul reunește, alături de studiile directorului de proiect privind aspecte ale colonizării la Novae, Ulmetum, Carsium și Cius, studii ale unor învățați din străinătate (Antonio Ibba de la Universitatea din Sassari, Agnieszka Tomas de la Universitatea din Varșovia, Ivo Topalilov de la Universitatea din Șumen-Bulgaria și Kalin Stoev de la Institutul de Arheologie din Sofia) privitoare la colonizarea în Moesia Inferior și în Sardinia romană. Lucrețiu Bîrliba mai publică în acest volum un articol despre originea negustorilor din Germania Superior și unul despre modul în care a fost percepută, din punct de vedere economic, criza secolului al III-lea în Moesia Inferior. Articolul

despre Germania Superior ilustrează foarte bine demersul contrastiv al proiectului, alături de studiul lui Antonio Ibba privind romanizarea Sardiniei. **Unul din rezultatele deosebite ale proiectului îl constituie, așadar, internaționalizarea acestuia, prin atragerea unor specialiști din străinătate (care au însă o legătură concretă și la obiect cu tema proiectului).** Interesul acestora nu a fost doar pur teoretic și epistemologic, ci și prin participare activă la publicațiile proiectului și prin promisiunea continuării colaborării științifice. Faptul că directorul de proiect a publicat un articol într-un volum editat de Agnieszka Tomas și a susținut o comunicare la o conferință internațională de prestigiu împreună cu Antonio Ibba arată deja **conturarea unei rețele științifice internaționale privind tema proiectului** și dovedește, o dată în plus, relevanța temei. Totodată, Lucrețiu Bîrliba a susținut comunicări la prestigioase conferințe internaționale (Praga, Iași, Istanbul, Cluj-Napoca, Viena – v. **Diseminarea rezultatelor**) și a popularizat proiectul în cadrul conferinței de la Iași și la Universitatea din Valenciennes (Franța), unde a fost și **profesor invitat**. Directorul de proiect pregătește anul viitor volumul final al proiectului, planificat să apară tot la o editură internațională.

2. Membrii echipei

Prof. dr. Christoph Schäfer (Universitatea din Trier) a participat activ la cercetările de la Ibida și a terminat realizarea catalogului coloniștilor din mediul militar al Germaniei Superior, care va apărea într-o formă publicabilă, împreună cu Lucrețiu Bîrliba.

Conf. dr. Marius Alexianu (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a continuat investigațiile fenomenului lingvistic în mediul rural și urban din Moesia Inferior și a realizat un catalog al coloniștilor din orașele Durostorum și Odessos,.

Lect. dr. Roxana-Gabriela Curcă (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a continuat investigarea fenomenului bilingvismului în Moesia Inferior. A analizat textele autorilor greci și latini privind populațiile atât din spațiul provinciei studiate, cât și din spațiul periferic acesteia, rezultatele fiind concretizate prin publicarea unui articol (v. **Diseminarea rezultatelor**).

CS dr. Iulia Dumitrache (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a colaborat cu directorul de proiect în realizarea unui tablou complet al colonizării de la Troesmis și a publicat împreună cu acesta două articole în volume colective apărute la edituri internaționale de prestigiu (v. **Diseminarea rezultatelor**). Totodată, Domnia Sa pregătește un articol în colaborare cu directorul de proiect privind un personaj cu rol indirect asupra colonizării în mediul militar din Moesia

Inferior (v. **Diseminarea rezultatelor**). Iulia Dumitrache va publica de asemenea un articol în volumul final al grantului.

As. cerc. Valentin Piftor (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a colaborat la realizarea unui catalog al coloniștilor din câteva centre urbane și militare ale provinciei Germania Superior. Însă anul viitor așteptăm cel mai important rezultat personal va fi publicarea tezei de doctorat privind tabloul demografic al Moesiei Inferior, în care coloniștii vor ocupa un rol important. Domnia Sa are în pregătire și un articol în volumul final al grantului.

2016

I. Gradul de realizare a obiectivelor proiectului

În anul 2016, obiectivul propus (*Realizarea activității contrastive*) a fost realizat **integral**, fiind efectuate cu succes și activitățile prevăzute (publicarea unui capitol de carte despre dinamica fenomenului colonizator în așezările urbane și rurale din Moesia Inferior și trasarea unor concluzii globale: poate constitui Moesia Inferior un model în această chestiune?). Ca rezultate livrate pe etapă s-a prevăzut publicarea articole în reviste BDI, a unui capitol de cărți/proceedings, participarea la conferințe interne și internaționale, precum și publicarea unui volum colectiv pe tema grantului, volum care să apară la o editură internațională. La sfârșitul anului, putem afirma că **toate aceste rezultate au fost livrate și depășite**. Cea mai importantă realizare o reprezintă apariția volumului final al proiectului, *Migration, Kolonisierung, Akkulturation im Balkanraum und im Osten des Mittelmeerraumes*, apărut la prestigioasa editură Hartung Gorre din Konstanz. Volumul include, în afară de lucrările membrilor proiectului, și contribuții internaționale ale unor specialiști din Germania, Bulgaria, Serbia, Kosovo, Mexic, precum și ale unor renumiți cercetători din București și Cluj-Napoca. Aceasta demonstrează nu numai că știința reușește să adune savanți din orice colt al lumii, indiferent de granițe și de situația politică existentă, dar și interesul deosebit manifestat pentru proiectul nostru de către oameni de știință din lumea întreagă. Notăm articole publicate de membrii proiectului (Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Valentin Piftor, *Les étrangers dans l'élite locale de Troesmis*, Iulia Dumitrache, *Les Cocceii en Scythie Mineure*, George Nuțu, Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, George Nuțu, *Late Roman and Early Byzantine Lamps from (L)Ibida*). Directorul de proiect a publicat și un articol într-o revistă cotate BDI (ERIH) (a se vedea **Diseminarea rezultatelor**). Totodată, la aceeași editură Hartung Gorre, directorul de proiect a publicat un articol despre recrutările locale la Troesmis (a se vedea **Diseminarea rezultatelor**). Volumul

conține contribuții ale unor cercetători importanți din străinătate. Membrii proiectului au beneficiat de stagii de cercetare în străinătate și au participat la conferințe internaționale, confirmând importanța științifică a proiectului (a se vedea **Diseminarea rezultatelor**). Mai mult, proiectul a atras colaborări din afară, anul acesta fiind publicată o valoroasă carte despre colonizarea prin soldați originari din Pannonia în mediul militar și civil din întreg Imperiul roman, contribuindu-se astfel la realizarea activității contrastive (Ionuț Acrudoae, *Militari originari din Pannonia în armata romană. Studiu prosopografic*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, editură cotate CNCS B).

Proiectul a suscitat astfel un interes deosebit nu numai în lumea științifică din România (participarea membrilor din afara proiectului, George Nuțu, Ionuț Acrudoae, cercetători care au publicat în volumul final al grantului), dar și în cea internațională, volumul final, *Migration, Kolonisierung, Akkulturation im Balkanraum und im Osten des Mittelmeerraumes*, fiind dovada vie în acest sens.

II. Diseminarea rezultatelor

a. Cărți

1. Ionuț Acrudoae, *Militari originari din Pannonia în armata romană. Studiu prosopografic*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, editură cotate CNCS B, 670 p., ISBN 978-606-714-304-1.
2. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba (ed.), *Migration, Kolonisierung, Akkulturation im Balkanraum und im Osten des Mittelmeerraumes*, Hartung Gorre Verlag, Konstanz, 222 p., ISBN 978-3-86628-581-1.

b. Articole

Articole BDI publicate

Articole în reviste cotate ERIH-Plus

1. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Quelques remarques sur l'administration des salines en Dacie romaine*, in *Studia Antiqua et Archaeologica* 22, 1, 2016, 51-58.

Articole apărute în volume colective la edituri internaționale de prestigiu

2. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Valentin Piftor, *Die Fremden in der lokalen Elite aus Troesmis (Moesia Inferior)*, in L. Mihailescu-Bîrliba (ed.), *Migration, Kolonisierung, Akkulturation im Balkanraum und im Osten des Mittelmeerraumes*, Hartung Gorre Verlag, Konstanz, 2016, 125-136.
3. Iulia Dumitrache, *Les origine de la famille des Coccei en Scythie Mineure*, in Mihailescu-Bîrliba (ed.), *Migration, Kolonisierung, Akkulturation im Balkanraum*

und im Osten des Mittelmeerraumes, Hartung Gorre Verlag, Konstanz, 2016, 175-179.

4. George Nuțu, Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Topolog: des nouvelles informations archéologiques et épigraphique sur la colonisation romaine dans le milieu rural du nord-est de la Mésie Inférieure*, in L. Mihailescu-Bîrliba (ed.), *Migration, Kolonisierung, Akkulturation im Balkanraum und im Osten des Mittelmeerraumes*, Hartung Gorre Verlag, Konstanz, 2016, 169-174.

5. George Nuțu, Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Late Roman and Early Byzantine Lamps from (L)Ibida*, in L. Mihailescu-Bîrliba (ed.), *Migration, Kolonisierung, Akkulturation im Balkanraum und im Osten des Mittelmeerraumes*, Hartung Gorre Verlag, Konstanz, 2016, 207-221.

6. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Observations on Local Recruiting in Lower Moesia: The Case of Troesmis*, in A. Rubel (ed.), *Die Barbaren Roms. Inklusion, Exklusion und Identität im Römischen Reich und im Barbaricum (1.-3. Jht. n. Chr.)*, Hartung Gorre Verlag, Konstanz, 2016, 71-77, ISBN 978-3-86628-467-8.

Articole apărute în volume colective la edituri naționale cotate CNCS B

7. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Iulia Dumitrache, *Diplômes militaires-carrières équestres: le cas de Flavius Flavianus*, in R. Cîrjan, A. Panaite, C. Căpiță (eds.), *Moesica et Christiana. Studies in honour of Prof. Alexandru Barnea on his 70th anniversary*, Editura Istros, București 2016, 67-74, ISBN 978-606-654-181-71.

8. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Notes sur deux inscriptions de Dacie romaine*, in R. Ardevan, E. Beu-Dachin (eds.), *Mensa rotunda epigraphica Napocensis*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 9-11, ISBN 978-606-543-747-0.

Rapoarte arheologice

9. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Slava Rusă (com. Slava Cercheză). Sectorul T 10*, în *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2015*, București, 2016, 82.

c. Lucrări prezentate la manifestări științifice internaționale

1. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Iulia Dumitrache, *Nothing is lost, everything is transformed. A few remarks on the re-use of Roman pottery from ancient Dobrudja (RO)*, , conferință internațională *Gebreuchtwaren und Second-Hand-Markt in der Antike*, Trier, 6-7 septembrie (https://www.uni-trier.de/index.php?id=55453&tx_ttnews%5Btt_news%5D=20996&tx_ttnews%5BbackPid%5D=55728)

2. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, George Nuțu, *Aegyssus on the Danube. The pottery of the old excavations*, Congres international Rei Cretariae Romanae Fautorum, Lisabona, 24 septembrie - 2 octombrie, (http://www.fautores.org/pdf/Lisbon_Final%20Programme%2022%208%202016%20VF.pdf)
3. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *The professions of private slaves in Moesia Inferior. The epigraphic evidence*, International Conference *People in the Ancient World*, Cluj-Napoca, 13-15 octombrie 2016 (<http://romans1by1.com/doc/Program.pdf>).
4. Iulia Dumitrache, *Occupational titles in Roman textile trade*, International Conference *People in the Ancient World*, Cluj-Napoca, 13-15 octombrie 2016 (<http://romans1by1.com/doc/Program.pdf>).
5. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, *Interfectus a Castabocis. About an Inscription from Tropaeum Traiani and the Crisis under Marcus Aurelius in Moesia inferior*, International Conference *Violence in Prehistory and Antiquity*, Cluj-Napoca 15-16 octombrie 2016 (http://hiphi.ubbcluj.ro/Public/File/evenimente/Humboldt-Kolleg_Program.pdf)

d. Stagii de documentare la instituții din străinătate cu tema grantului

Lucrețiu Bîrliba, Universitatea din Lisabona (Portugalia), 25.03.-2.04.2016

Lucrețiu Bîrliba, Universitatea din Istanbul (Turcia), 14.06.-18.06.2016

e. Pagina web a proiectului

<http://cmi.uaic.ro>

III. Implicarea în proiect a membrilor echipei

1. Directorul de proiect

Prof. dr. Lucrețiu Bîrliba (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a fost implicat în obiectivul anului 2016. Cercetările de teren au fost realizate sub forma săpăturilor sistematice în cetatea Ibida (Slava Rusă), în vederea descoperirii unor noi elemente de urbanism. De asemenea, el a participat activ la completarea tabloului epigrafic al demersului contrsativ, realizând un studiu important despre administrarea salinelor în Dacia romană. Cercetările sale au vizat și mediul rural, finalizând analizele începute la Topolog și realizând un tablou exhaustiv al colonizării unei mici așezări rurale. El a publicat și un articol despre recutările locale de la Troesmis într-un volum apărut în străinătate (vezi **Diseminarea rezultatelor**). Totodată, prof. dr. Lucrețiu Bîrliba a participat la conferințe internaționale privind populația în antichitate sau reutilizarea mărfurilor în

aceeași perioadă (vezi **Diseminarea rezultatelor**). Cel mai important rezultat îl reprezintă însă volumul colectiv publicat la o editură internațională de prestigiu: ***Migration, Kolonisierung, Akkulturation im Balkanraum und im Osten des Mittelmeerraumes*, Hartung Gorre Verlag, Konstanz 2016**. Volumul reunește, alături de studiile directorului de proiect (împreună cu V. Piftor, G. Nuțu) privind aspecte ale colonizării la Troesmis, Topolog sau Ibida studii ale unor învățați din străinătate (Norbert Kramer de la Universitatea Heidelberg, Ricardo Martinez-Lacy de la Universitatea din Ciudad de Mexico, Exhlale Dobruna-Salih de la Institutul de Arheologie din Pristina, Dilyana Boteva de la Universitatea din Sofia, Ivana Popovic și Gordana Milosevic de la Institutul de Arheologie din Belgrad) privitoare la colonizarea în Moesia Inferior, Asia Mică, Moesia Superior, Dalmatia. Aceste articole ilustrează foarte bine demersul contrastiv al proiectului. **Unul din rezultatele deosebite ale proiectului îl constituie, așadar, internaționalizarea acestuia, prin atragerea unor specialiști din străinătate (care au însă o legătură concretă și la obiect cu tema proiectului)**. Interesul acestora nu a fost doar pur teoretic și epistemologic, ci și prin participare activă la publicațiile proiectului și prin promisiunea continuării colaborării științifice. Faptul că directorul de proiect a publicat un articol într-un volum editat de Mustafa Sayar (vezi **Diseminarea rezultatelor**) confirmă **conturarea unei rețele științifice internaționale privind tema proiectului** și dovedește, o dată în plus, relevanța temei. Totodată, Lucrețiu Bîrliba a susținut comunicări la prestigioase conferințe internaționale (Trier, Lisabona, Cluj-Napoca – v. **Diseminarea rezultatelor**).

2. Membrii echipei

Conf. dr. Marius Alexianu (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a continuat investigațiile fenomenului lingvistic în mediul rural și urban din Moesia Inferior și a realizat un catalog al coloniștilor din orașele Nicopolis ad Istrum și Marcianopolis, pregătite să apară în două studii anul viitor.

Lect. dr. Roxana-Gabriela Curcă (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a continuat investigarea fenomenului bilingvismului în Moesia Inferior. A analizat textele autorilor greci și latini privind populațiile atât din spațiul provinciei studiate, cât și din spațiul periferic acesteia, rezultatele fiind concretizate prin acceptarea la publicare a unui articol.

CS dr. Iulia Dumitrache (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a colaborat cu directorul de proiect în conturarea portretelor unor procuratori ai Moesiei Inferior, a realizat o abordare contrastivă a activității negustorilor de textile în mai multe provincii ale Imperiului roman și a publicat într-un volum

apărut la o prestigioasă editură internațională un articol despre colonizarea în Moesia Inferior (v. **Diseminarea rezultatelor**).

As. cerc. Valentin Piftor (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a publicat împreună cu directorul de proiect un articol privind colonizarea în mediul urban din Troesmis și a finalizat teza de doctorat privind tabloul demografic al Moesiei Inferior, în care coloniștii ocupă un rol important. Teza va căpăta ISBN și va vedea lumina tiparului în 2017.

IV. **Dificultăți întâmpinate.** În general, nu au fost întâmpinate dificultăți. Unele dintre ele, cele de natură, birocratică, sunt inerente.

CONCLUZII

I. Rezultate:

Proiectul *The dynamics of colonization in the civilian and military milieu of the Roman province Moesia Inferior. A model of a contrastive approach (Dinamica fenomenului colonizator în mediul civil și militar al provinciei romane Moesia Inferior. Un model de abordare contrastivă)* a obținut următoarele rezultate importante:

- 1) Provincia Moesia Inferior poate constitui **un model** în ceea ce privește rolul militarilor în colonizare. Soldații au fost recrutați deopotrivă din provinciile occidentale și răsăritene ale Imperiului și o mare parte au rămas în provincie după terminarea serviciului. Mulți dintre veterani sunt implicați în structurile de conducere ale orașelor și chiar ale localităților rurale.
- 2) În ceea ce privește mediul rural, Moesia Inferior poate constitui **un model** legat de romanizarea acestui mediu. Analizele noastre au evidențiat faptul că inclusiv în teritoriile orașelor grecești din provincie, populația vorbește și scrie în latină. Se constată și o tendință de „romanizare” a numelor localnicilor, precum și dorința lor de a se exprima în latină, în vederea obținerii cetățeniei și a pătrunderii în structurile de conducere locale.
- 3) În ceea ce privește mediul urban civil, constatăm că situația Moesiei Inferior nu se poate încadra într-un model anume. Populația este preponderent elenofonă în orașele grecești de pe coasta Mării Negre și latinofonă în centru și la Dunăre. Originile celor stabiliți în orașe sunt diverse, dar în multe cazuri locul de naștere al indivizilor nu se poate determina. Spre deosebire de coloniști, populația locală este mai puțin prezentă în mediul urban.

4) Aspectul contrastiv a vizat în special Germania Inferior, dar au existat și studii referitoare la Dacia sau la Pannonia. Germania inferior este o provincie militarizată, dar o mare parte a locuitorilor civili a căpătat cetățenia încă de la Caligula. Aceasta a favorizat apariția unei clase de negustori indigeni înstăriți, care domină comerțul în regiune și în partea nordică a Europei romane. În ceea ce privește Pannonia, au fost discutate aspecte legate de recrutarea soldaților (preponderent din vest, și nu din est, ca în cazul Moesiei Inferior). În cazul Daciei, au fost puse în discuție mai multe aspecte legate de administrația provinciei.

5) Concret, publicațiile și participările la conferințe internaționale se exprimă astfel:

Cărți	Articole ISI	Articole în reviste BDI din țară și străinătate	Articole în volume colective apărute la edituri internaționale	Articole în volume colective apărute la edituri naționale	Participări la conferințe internaționale
5 (2 la edituri internaționale)	1	11 (toate ERIH, 3 în străinătate)	17	3	25

6) Impactul proiectului a fost în mod cert unul de nivel internațional. Tabelul de mai sus arată că două cărți și 21 articole au fost publicate în străinătate, iar participările la conferințele internaționale au fost în număr de 25. Având în vedere dimensiunile echipei, rezultatele sunt mai mult decât remarcabile. Mai mult, interesul pentru proiect a constat și în calitatea de profesori invitați pe care au avut-o membrii proiectului (Roxana-Gabriela Curcă la Universitatea din Buffalo, SUA, Adelaide, Australia, iar Lucrețiu Bîrliba la Universitatea din Valenciennes, Franța). Contribuțiile oamenilor de știință din străinătate fie la volumele din proiect, fie cu articole în cadrul revistei *Studia Antiqua et Archaeologica*, au evidențiat o dată în plus interesul pentru acest proiect și **vizibilitatea internațională** a proiectului. Astfel, au contribuit la volumele proiectului cercetători și profesori din Germania, Italia, Polonia, Bulgaria, Serbia, Kosovo, Mexic.

7) Implicarea tinerilor cercetători în echipă a arătat că ei reprezintă acum niște confirmări. Roxana-Gabriela Curcă a publicat 2 articole ERIH, a realizat secretariatul de redacție al revistei *Studia Antiqua et Archaeologica* (inclusă ERIH în 2014) și a participat la 5 manifestări științifice internaționale. Nu este puțin lucru, având în vedere că Domnia Sa a fost membru și în alte două proiecte. Totodată, Roxana Curcă a popularizat rezultatele proiectului și peste Ocean, ca

profesor invitat la Universitatea din Buffalo (SUA), Adelaide (Australia). Iulia Dumitrache a publicat nu mai puțin de două cărți (una în colaborare), 5 articole (4 din ele în străinătate) și a participat la numeroase conferințe internaționale. Valentin Piftor a terminat redactarea tezei de doctorat, care va apărea anul următor, a publicat două articole (unul în străinătate și unul într-o revistă ERIH).